

JAAARREKENING 2018_

Jaarrekening 2018
HAN University of Applied Sciences

INHOUDSOPGAVE

B	Jaarrekening	3
B1	Geconsolideerde balans per 31 december 2018	4
B2	Geconsolideerde exploitatierekening 2018	5
B3	Geconsolideerd kasstroomoverzicht 2018	6
B4	Toelichting behorende tot de geconsolideerde jaarrekening 2018	7
B5	Toelichting op de onderscheiden posten van de geconsolideerde balans	14
B6	Niet in de balans opgenomen activa en verplichtingen	26
B7	Toelichting op de onderscheiden posten van de geconsolideerde exploitatierekening	27
B8	Enkelvoudige balans per 31 december 2018	34
B9	Enkelvoudige exploitatierekening 2018	35
B10	Toelichting behorende tot de enkelvoudige jaarrekening 2018	36
B11	Overzicht verbonden partijen	39
B12	Vaststelling en goedkeuring jaarrekening	40
C	Overige gegevens	41
C1	Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	42
D	Bijlagen	47
D2	Gegevens over de rechtspersoon	48

B JAARREKENING

B1 GECONSOLIDEERDE BALANS PER 31 DECEMBER 2018

(na voorgestelde resultaatbestemming)

Activa (x € 1.000)	31 december 2018		31 december 2017	
Vaste activa				
1.1 Materiële vaste activa	167.459		177.060	
1.2 Financiële vaste activa	8.994		2.553	
Totaal vaste activa	176.453		179.613	
Vlottende Activa				
1.3 Voorraden	109		151	
1.4 Vorderingen	10.289		10.308	
1.5 Liquide middelen	73.395		48.234	
Totaal vlottende activa	83.793		58.693	
Totaal activa	260.246		238.306	

Passiva (x € 1.000)	31 december 2018		31 december 2017	
2.1 Eigen Vermogen	103.973		93.223	
2.2 Voorzieningen	35.007		27.458	
2.3 Langlopende schulden	45.298		48.308	
2.4 Kortlopende schulden	75.968		69.317	
Totaal passiva	260.246		238.306	

B2 GECONSOLIDEERDE EXPLOITATIEREKENING 2018

(x € 1.000)	Werkelijk 2018	Begroting 2018	Werkelijk 2017
Baten			
3.1 Rijksbijdragen OCW	229.417	216.383	211.248
3.2 Overige overheidsbijdragen en -subsidies	5.214	5.774	4.282
3.3 Collegegelden	68.683	70.655	67.692
3.4 Baten werk in opdracht van derden	25.080	24.835	25.311
3.5 Overige baten	9.395	8.999	9.288
Totaal baten	337.789	326.646	317.821

(x € 1.000)	Werkelijk 2018	Begroting 2018	Werkelijk 2017
Lasten			
4.1 Personeelslasten	259.040	250.850	245.150
4.2 Afschrijvingen	14.090	15.252	14.211
4.3 Huisvestingslasten	15.125	13.673	12.645
4.4 Overige lasten	37.300	42.497	32.234
Totaal lasten	325.555	322.272	304.240
Saldo baten en lasten	12.234	4.374	13.581
5. Financiële baten en lasten	-1.484	-1.486	-1.566
Resultaat	10.750	2.888	12.015
6. Belastingen			
7. Resultaat deelnemingen			
Resultaat na belastingen	10.750	2.888	12.015
Nettoresultaat	10.750	2.888	12.015

B3 GECONSOLIDEERD KASSTROOMOVERZICHT 2018

(x € 1.000)	2018	2017
Kasstroom uit operationele activiteiten		
Resultaat	12.234	13.581
Aanpassingen voor:		
• 4.2 Afschrijvingen	14.090	14.211
• 2.2 Mutaties voorzieningen	7.549	1.851
Veranderingen in vlottende middelen:		
• 1.3 Mutatie voorraden	42	-74
• 1.4 Mutatie kortlopende vorderingen	364	-1.106
• 2.4 Mutatie kortlopende schulden*	6.651	813
Kasstroom uit bedrijfsoperaties	40.930	29.276
Ontvangen interest	-	-
Betaalde interest	-1.511	-1.603
	-1.511	-1.603
Totaal kasstroom uit operationele activiteiten	39.419	27.673
Kasstroom uit investeringsactiviteiten		
1.1 Investerings in materiële vaste activa	-4.486	-5.435
1.1 Desinvesteringen in materiële vaste activa	-	-
1.2 Investerings financiële vaste activa	-6.786	-
Totaal kasstroom uit investeringsactiviteiten	-11.272	-5.435
Kasstroom uit financieringsactiviteiten		
2.3 Nieuw opgenomen lening	-	-
2.3 Aflossing langlopende leningen	-2.986	-2.962
Totaal kasstroom uit financieringsactiviteiten	-2.986	-2.962
Mutatie geldmiddelen	25.161	19.276
Beginstand liquide middelen	48.234	28.958
Mutatie geldmiddelen	25.161	19.276
Eindstand liquide middelen	73.395	48.234

* exclusief het kortlopende deel van de langlopende schulden

B4 TOELICHTING BEHORENDE TOT DE GECONSOLIDEERDE JAARREKENING 2018

Algemeen

Juridische vorm en voornaamste activiteiten

De organisatie, statutair gevestigd te Arnhem, is een stichting. De voornaamste activiteiten van de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen bestaan uit het verzorgen van onderwijs.

Verslagperiode

De jaarrekening heeft betrekking op het boekjaar 2018, dat is geëindigd op balansdatum 31 december 2018.

Toegepaste standaarden

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de regeling jaarverslaggeving onderwijs (hierna RJO) en de bepalingen van en krachtens de Wet Normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semi publieke sector (WNT). In de RJO is vastgelegd dat de jaarverslaggeving ingericht dient te worden in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek en de in de regeling aangegeven afwijkende bepalingen. In het bijzonder wordt verwezen naar de richtlijnen 400, 640 en 660 van de Raad voor de Jaarverslaggeving (RJ).

De grondslagen die worden toegepast voor de waardering van activa en passiva en de resultaatbepaling zijn gebaseerd op historische kosten, tenzij anders vermeld in de verdere grondslagen.

Continuïteit

Deze jaarrekening is opgesteld uitgaande van de continuïteitsveronderstelling.

Grondslagen voor consolidatie

De geconsolideerde jaarrekening omvat de financiële gegevens van de organisatie en haar groepsmaatschappijen en andere rechtspersonen waarop overheersende zeggenschap kan worden uitgeoefend dan wel waarover de centrale leiding bestaat. Groepsmaatschappijen zijn deelnemingen waarin de organisatie een meerderheidsbelang heeft, of waarin op een andere wijze een beleidsbepalende invloed kan worden uitgeoefend. Bij de bepaling of beleidsbepalende invloed kan worden uitgeoefend, worden financiële instrumenten die potentiële stemrechten bevatten en direct kunnen worden uitgeoefend, betrokken. Participaties die worden aangehouden om ze te vervreemden, worden niet geconsolideerd.

Nieuw verworven deelnemingen worden in de consolidatie betrokken vanaf het tijdstip waarop beleidsbepalende invloed kan worden uitgeoefend. Afgestoten deelnemingen worden in de consolidatie betrokken tot het tijdstip van beëindiging van deze invloed.

In de geconsolideerde jaarrekening zijn de onderlinge schulden, vorderingen en transacties geëlimineerd, evenals de binnen de groep gerealiseerde winsten. De groepsmaatschappijen zijn integraal geconsolideerd.

Voor een totaaloverzicht van de verbonden partijen verwijzen wij naar de specificatie van verbonden partijen op pagina 39.

Hieronder wordt volstaan met vermelding van de meegeconsolideerde meerderheidsdeelnemingen:

- HAN Holding BV 100%
- HAN Flex BV 100%

De HAN is niet hoofdelijk aansprakelijk voor de uit rechtshandelingen van de verbonden partijen voortvloeiende schulden.

Gebruik van schattingen

De opstelling van de jaarrekening vereist dat het management oordelen vormt, schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen, de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen en van baten en lasten. De daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen. De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien en in toekomstige perioden waarvoor de herziening gevolgen heeft.

De volgende waarderingsgrondslagen zijn naar de mening van het management het meest kritisch voor het weergeven van de financiële positie en vereisen schattingen en veronderstellingen:

- Voorziening groot onderhoud
- Voorziening WW/BW
- Voorziening WGA
- Voorziening jubileumuitkering
- Voorziening werktijdvermindering senioren
- Voorziening generatiepact
- Overige voorzieningen

Saldering

Vorderingen en verplichtingen zijn gesaldeerd weergegeven wanneer de stichting een deugdelijk juridisch instrument bezit om de activa en de verplichtingen simultaan af te wikkelen en wanneer de stichting het stellige voornemen heeft tot simultane afwikkeling over te gaan.

Grondslagen voor de waardering van de activa en passiva en de resultaatbepaling

Algemeen

Voor zover niet anders vermeld, zijn de activa en passiva gewaardeerd tegen nominale waarde.

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar de stichting zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld. Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen die economische voordelen in zich bergen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Een in de balans opgenomen actief of verplichting blijft op de balans als een transactie (met betrekking tot het actief of de verplichting) niet leidt tot een belangrijke verandering in de economische realiteit met betrekking tot het actief of de verplichting. Een actief of verplichting wordt niet langer in de balans opgenomen indien een transactie ertoe leidt dat alle of nagenoeg alle rechten op economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot het actief of de verplichting aan een derde zijn overgedragen.

Baten worden in de winst-en-verliesrekening opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld. Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

De opbrengsten en kosten worden toegerekend aan de periode waarop zij betrekking hebben. Opbrengsten worden verantwoord indien alle belangrijke risico's met betrekking tot de handelsgoederen zijn overgedragen aan de koper.

De jaarrekening wordt gepresenteerd in euro's, wat tevens de functionele valuta is van de stichting. Alle financiële informatie in euro's is afgerond op het dichtstbijzijnde duizendtal.

Financiële instrumenten

De financiële instrumenten omvatten bij de HAN debiteuren en overige vorderingen, geldmiddelen, vooruitbetaalde huur, leningen en overige financieringsverplichtingen, crediteuren en overige te betalen posten.

Financiële instrumenten worden bij de eerste opname verwerkt tegen reële waarde, waarbij (dis)agio en de direct toerekenbare transactiekosten in de eerste opname worden meegenomen. Indien echter financiële instrumenten bij de vervolgbaardering worden gewaardeerd tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de staat van baten en lasten, worden direct toerekenbare transactiekosten bij de eerste waardering direct verwerkt in de staat van baten en lasten.

Na de eerste opname worden financiële instrumenten op de hierna in desbetreffende grondslag beschreven manier gewaardeerd.

De reële waarde van een financieel instrument is het bedrag waarvoor een actief kan worden verhandeld of een passief kan worden afgewikkeld tussen ter zake goed geïnformeerde partijen die tot een transactie bereid en van elkaar onafhankelijk zijn.

Materiële vaste activa

De gebouwen en terreinen, inventaris en apparatuur, andere vaste bedrijfsmiddelen, materiële vaste bedrijfsactiva in uitvoering en vooruitbetalingen en niet aan het proces dienstbare materiële vaste activa worden gewaardeerd tegen hun kostprijs verminderd met de cumulatieve afschrijvingen en bijzondere waardeverminderingen.

De kostprijs van de genoemde activa bestaat uit de verkrijgings- of vervaardigingsprijs en overige kosten om de activa op hun plaats en in de staat te krijgen noodzakelijk voor het beoogde gebruik. De kostprijs van de activa die door de stichting in eigen beheer zijn vervaardigd, bestaat uit de aanschaffingskosten van de gebruikte grond- en hulpstoffen en de overige kosten die rechtstreeks kunnen worden toegerekend aan de vervaardiging.

Onderhoudsuitgaven worden slechts geactiveerd indien zij de gebruiksduur van het object verlengen. Ter zake van verwachte kosten van periodiek groot onderhoud aan gebouwen, installaties en dergelijke wordt een voorziening gevormd. Zie hiervoor de grondslag onder het hoofd Voorzieningen.

Investeringsubsidies worden als schuld gepresenteerd onder vooruit ontvangen investeringsubsidies. Deze gepassiveerde investeringsubsidies worden jaarlijks op systematische wijze ten gunste van het bedrijfsresultaat gebracht, met in achtneming van de wijze waarop de besteding waarvoor deze subsidie is verleend zelf in de jaarrekening wordt verwerkt.

De afschrijvingen worden berekend als een percentage over de aanschafprijs volgens de lineaire methode op basis van de economische levensduur. Op terreinen, gebouwen in uitvoering en vooruitbetalingen op materiële vaste activa wordt niet afgeschreven. Afschrijving start op het moment dat een actief beschikbaar is voor het beoogde gebruik en wordt beëindigd bij buitengebruikstelling of bij desinvestering.

De volgende afschrijvingstermijnen zijn gehanteerd:

Gebouwen/niet aan het proces dienstbare activa	30 jaar
Bekabeling in en tussen de gebouwen	15 jaar
Verbouwingen en noodbouw	10 jaar
Inventarissen en apparatuur	10 jaar
Inventarissen laboratorium	20 jaar
Telefooncentrale en telefoontoestellen	8 jaar
Computers en software	4 jaar
Overige activa	3-8 jaar

Financiële vaste activa

Deelnemingen

Deelnemingen waarin invloed van betekenis op het zakelijke en financiële beleid kan worden uitgeoefend, worden gewaardeerd volgens de vermogensmutatiemethode (nettovermogenswaarde). Indien waardering tegen nettovermogenswaarde niet kan plaatsvinden doordat de hiervoor benodigde informatie niet kan worden verkregen, wordt de deelneming gewaardeerd volgens het zichtbaar eigen vermogen.

Bij de bepaling van de nettovermogenswaarde worden de waarderingsgrondslagen van de organisatie gehanteerd. Deelnemingen met een negatieve nettovermogenswaarde worden op nihil gewaardeerd. Wanneer de organisatie garant staat voor de schulden van de betreffende deelneming wordt een voorziening gevormd. Deze voorziening wordt primair ten laste van de vorderingen op deze deelneming gevormd en voor het overige onder de voorzieningen ter grootte van het aandeel in de door de deelneming geleden verliezen, dan wel voor de verwachte betalingen door de organisatie ten behoeve van deze deelneming.

Overige vorderingen

De onder financiële vaste activa opgenomen overige vorderingen omvatten vooruitbetaalde huur met een langlopend karakter. Na eerste opname worden deze vorderingen gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs. De vooruitbetaalde huur wordt jaarlijks met inachtneming van de looptijd (25 jaar) van de onderliggende overeenkomst ten laste van het bedrijfsresultaat gebracht. Het kortlopende gedeelte van de vooruitbetaalde huur wordt onder de kortlopende vorderingen gepresenteerd.

Bijzondere waardeverminderingen van vaste activa

De stichting beoordeelt op iedere balansdatum of er aanwijzingen zijn dat een vast actief aan een bijzondere waardevermindering onderhevig kan zijn. Indien dergelijke indicaties aanwezig zijn, wordt de realiseerbare waarde van het actief vastgesteld. Indien het niet mogelijk is de realiseerbare waarde voor het individuele actief te bepalen, wordt de realiseerbare waarde bepaald van de kasstroomgenererende eenheid waartoe het actief behoort. Van een bijzondere waardevermindering is sprake als de boekwaarde van het actief hoger is dan de realiseerbare waarde; de realiseerbare waarde is de hoogste van de opbrengstwaarde en de bedrijfswaarde. Een bijzonder waardeverminderingverlies wordt direct als last verwerkt in de winst-en-verliesrekening onder gelijktijdige verlaging van de boekwaarde van het betreffende actief.

Voorraden

Gebruiksgoederen worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs. De verkrijgingsprijs omvat de inkoopprijs en bijkomende kosten, zoals invoerrechten, transportkosten en andere kosten die direct kunnen worden toegerekend aan de verwerving van voorraden. Bij de waardering van de voorraden wordt rekening gehouden met de eventueel op balansdatum opgetreden waardeverminderingen.

Onderhanden projecten

Voor de projecten, waarbij het resultaat op de reeds verrichte prestaties op verantwoorde wijze kan worden bepaald, wordt het resultaat aan het boekjaar toegerekend naar de mate waarin de verrichte prestaties hun aandeel hebben gehad in het totaal van de voor het project te verrichten prestaties. Het stadium van voltooiing wordt bepaald aan de hand van tot de balansdatum gemaakte projectkosten in verhouding tot de geschatte totale projectkosten. Als het resultaat niet op verantwoorde wijze kan worden bepaald, wordt deze winst verantwoord in het boekjaar waarin het project wordt opgeleverd.

Voorzieningen voor verwachte verliezen worden genomen in de periode waarin komt vast te staan dat er sprake is van verliesgevend project en worden in mindering gebracht op de post onderhanden projecten. Verder zijn op de post onderhanden projecten de gedeclareerde termijnen en vooruit ontvangen betalingen in mindering gebracht. Gedeclareerde termijnen die de waardering van een individueel project overtreffen, worden als passiefpost onder de kortlopende schulden opgenomen.

Vorderingen

Vorderingen worden bij eerste verwerking gewaardeerd tegen de reële waarde van de tegenprestatie. Handelsvorderingen worden na eerste verwerking gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs. Voorzieningen wegens oninbaarheid worden in mindering gebracht op de boekwaarde van de vordering. Voorzieningen worden bepaald op basis van individuele beoordeling van de inbaarheid van de vorderingen.

Liquide middelen

Liquide middelen worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Indien liquide middelen niet ter vrije beschikking staan, wordt hiermee rekening gehouden bij de waardering.

Eigen vermogen

Onder het eigen vermogen worden de algemene reserves en de bestemmingsreserves gepresenteerd.

Algemene reserve

De reserve staat ter vrije beschikking van het College van Bestuur.

Bestemmingsreserves

Het College van Bestuur heeft een deel van het eigen vermogen afgezonderd voor specifieke doelen. De beperkte bestedingsmogelijkheid van de bestemmingsreserve is door het bestuur bepaald en betreft geen verplichting. Het bestuur kan deze beperking zelf opheffen. Voorts is binnen het eigen vermogen een onderscheid gemaakt naar publieke en private middelen.

Voorzieningen

Onder de voorzieningen worden de onderhoudsvoorziening, de personele voorzieningen en overige voorzieningen gepresenteerd. Toevoegingen aan voorzieningen vinden plaats ten laste van de staat van baten en lasten. Uitgaven vinden rechtstreeks plaats ten laste van de voorzieningen.

Een voorziening in verband met verplichtingen als bedoeld in artikel 2:374 lid 1, eerste volzin BW, wordt uitsluitend opgenomen indien op de balansdatum aan de volgende voorwaarden wordt voldaan:

- a. de rechtspersoon heeft een verplichting (in rechte afdwingbaar of feitelijk);
- b. het is waarschijnlijk dat voor de afwikkeling van die verplichting een uitstroom van middelen noodzakelijk is; en
- c. er kan een betrouwbare schatting worden gemaakt van de omvang van de verplichting.

Uitzondering op voorgaande voorwaarden betreft de egalisatievoorziening voor groot onderhoud.

De toevoegingen aan deze voorziening zijn bepaald op basis van het geschatte bedrag van het groot onderhoud en de periode die telkens tussen de werkzaamheden voor groot onderhoud verloopt, gebaseerd op een meerjarenonderhoudsplan.

Langlopende schulden

Schulden met een resterende looptijd van meer dan één jaar worden aangeduid als langlopend.

Het aflossingsbedrag van het lopende jaar wordt onder de kortlopende schulden opgenomen. Na eerste opname worden de schulden gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs.

Kortlopende schulden

Schulden met een op balansdatum resterende looptijd van ten hoogste één jaar worden aangeduid als kortlopend. Schulden worden bij eerste opname verwerkt tegen reële waarde. Na eerste opname worden de schulden gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs.

Overlopende passiva betreffen vooruit ontvangen bedragen (waaronder geormerkte bijdragen) en nog te betalen bedragen ter zake van lasten die aan een verstreken periode zijn toegekend.

Van bedragen die voor meerdere jaren beschikbaar zijn gesteld, wordt het nog niet bestede gedeelte op deze post aangehouden. Vrijval ten gunste van de staat van baten en lasten geschiedt naar rato van de besteding.

Het saldo van projecten uit hoofde van werk in opdracht van derden leidt tot een vordering of een schuld op de balans. Het saldo wordt per project bepaald. Een eventueel noodzakelijke voorziening op een project uit hoofde van werk in opdracht van derden wordt in mindering gebracht op de post onderhanden projecten.

Personeelsbeloningen/pensioenen

Voor de medewerkers van de organisatie is een pensioenregeling getroffen die kwalificeert als een toegezegde pensioenregeling. Deze pensioenregeling is ondergebracht bij een bedrijfstakpensioenfonds (ABP) en wordt – overeenkomstig de in de RJ aangereikte vereenvoudiging – in de jaarrekening verwerkt als toegezegde bijdrageregeling. Dit betekent dat de over het boekjaar verschuldigde premies als kosten worden verantwoord. De risico's van loonontwikkeling, prijsindexatie en beleggingsrendement op het fondsvermogen zullen mogelijk leiden tot toekomstige aanpassingen in de jaarlijkse bijdragen aan het pensioenfonds. Deze risico's komen niet tot uitdrukking in een in de balans opgenomen voorziening.

De opbouw van pensioen gebeurt op basis van een middelloonregeling. Verder wordt op balansdatum een voorziening opgenomen voor bestaande additionele verplichtingen ten opzichte van het fonds en de werknemers, indien het waarschijnlijk is dat voor de afwikkeling van die verplichtingen een uitstroom van middelen zal plaatsvinden en de omvang van de verplichtingen betrouwbaar kan worden geschat. Het al dan niet bestaan van additionele verplichtingen wordt beoordeeld aan de hand van de uitvoeringsovereenkomst met het fonds, de pensioenovereenkomst met de werknemers en andere (expliciete of impliciete) toezeggingen aan de werknemers. De voorziening wordt gewaardeerd tegen de beste schatting van de contante waarde van de bedragen die noodzakelijk zijn om de verplichtingen op balansdatum af te wikkelen.

De beleidsdekkingsgraad (marktwaaarde van de beleggingen uitgedrukt in een percentage van de voorziening pensioenverplichtingen volgens de grondslagen van De Nederlandsche Bank) van het fonds per 31 december 2018 was 103,8% en lag daarmee 24,2% onder de minimale vereiste grens van 128,0%.

Als de financiële situatie zich ontwikkelt zoals verwacht op basis van het huidige herstelplan hoeven er geen drastische maatregelen te worden genomen de komende jaren. De pensioenen hoeven niet te worden verlaagd, maar dat is sterk afhankelijk van de economische ontwikkelingen. Eind maart 2018 heeft ABP een herstelplan ingediend waarin is berekend hoe ABP de financiële situatie in tien jaar tijd kan herstellen. De Nederlandsche Bank heeft deze berekening gecontroleerd en goedgekeurd. In het herstelplan zijn de elementen benoemd die van invloed zijn op de financiële situatie van ABP, zoals de hoogte van de premie, de uitkering van de pensioenen, verhoging of verlaging van de pensioenen, de hoogte van de rente en het verwachte rendement. Deze zijn tot en met 2027 berekend. Uit berekeningen komt naar voren dat de financiële situatie eind 2027 voldoende is. Zolang de huidige financiële situatie onvoldoende blijft, moet ABP ieder jaar een nieuw herstelplan opstellen en indienen bij De Nederlandsche Bank.

Opbrengstverantwoording

Algemeen

De baten en lasten worden toegerekend aan het boekjaar waarop ze betrekking hebben. Winsten worden slechts genomen voor zover zij op balansdatum zijn gerealiseerd. Verliezen en risico's die hun oorsprong vinden voor het einde van het verslagjaar, worden in acht genomen indien zij voor het vaststellen van de jaarrekening bekend zijn geworden.

Rijksbijdragen, overige overheidsbijdragen en -subsidies

Rijksbijdragen, overige overheidsbijdragen en -subsidies uit hoofde van de basisbekostiging worden in het jaar waarop de toekenning betrekking heeft, volledig verwerkt als baten in de staat van baten en lasten. Indien deze opbrengsten betrekking hebben op een specifiek doel, dan worden deze naar rato van de verrichte werkzaamheden als baten verantwoord.

Collegegelden

De collegegelden worden toegerekend aan het jaar waarop zij betrekking hebben, waarbij ervan uitgegaan is dat reguliere onderwijs- en onderzoekstaken gelijkmatig over het studiejaar zijn gespreid. De vooruitontvangen bedragen worden onder de overlopende passiva opgenomen.

Baten werk in opdracht van derden

Opbrengsten uit hoofde van werk in opdracht van derden (contractonderwijs, contractonderzoek en overige) worden in de staat van baten en lasten als baten opgenomen voor een bedrag gelijk aan de kosten indien zeker is dat deze kosten declarabel zijn. Onder projectopbrengsten wordt verstaan de in het contract overeengekomen opbrengsten, vermeerderd met eventuele opbrengsten op grond van meer en minder werken, claims en vergoedingen, indien en zover het waarschijnlijk is dat de opbrengsten worden gerealiseerd en de opbrengsten betrouwbaar kunnen worden bepaald. De projectopbrengsten worden bepaald op de reële waarde van de tegenprestaties die is of zal worden ontvangen. Een eventueel positief resultaat wordt genomen naar rato van het stadium van voltooiing van het project op verslagdatum (de zogeheten percentage of completion-methode). Het stadium van voltooiing wordt bepaald aan de hand van tot de balansdatum gemaakte projectkosten in verhouding tot de geschatte totale projectkosten. Een eventueel verwacht negatief resultaat wordt in mindering gebracht op de baten en de onderhanden werk posities.

Overige baten

Overige baten worden toegerekend aan het boekjaar waarop ze betrekking hebben. De overige baten bestaan uit opbrengsten uit verhuur onroerende zaken, detachering personeel, minoren, bijdrage studenten/personeel en overige baten.

Aandeel in het resultaat van organisaties waarin wordt deelgenomen

Het aandeel in het resultaat van organisaties waarin wordt deelgenomen omvat het aandeel van de groep in de resultaten van deze deelnemingen. Resultaten op transacties, waarbij overdracht van activa en passiva tussen de groep en de niet-geconsolideerde deelnemingen en tussen niet-geconsolideerde deelnemingen onderling heeft plaatsgevonden, zijn niet verwerkt voor zover deze als niet gerealiseerd kunnen worden beschouwd.

De resultaten van deelnemingen die gedurende het boekjaar zijn verworven of afgestoten worden vanaf het verwervingsmoment respectievelijk tot het moment van afstoting verwerkt in het resultaat van de groep.

Leasing

De organisatie kan financiële en operationele leasecontracten afsluiten. Een leaseovereenkomst waarbij de voor- en nadelen verbonden aan het eigendom van het leaseobject geheel of nagenoeg geheel door de lessee worden gedragen, wordt aangemerkt als een financiële lease. Alle andere leaseovereenkomsten classificeren als operationele leases. Bij de leaseclassificatie is de economische realiteit van de transactie bepalend en niet zozeer de juridische vorm.

Als de organisatie optreedt als lessee in een operationele lease, wordt het leaseobject niet geactiveerd. Leasebetalingen inzake de operationele lease worden lineair over de leaseperiode ten laste van de staat van baten en lasten gebracht.

Als de organisatie optreedt als lessor in een operationele lease, wordt het actief als leaseobject verwerkt in de balans overeenkomstig de aard van dat actief. De grondslagen voor de waardering van de geleasede activa zijn beschreven onder het hoofd Materiële vaste activa.

De leasebaten (exclusief vergoeding voor dienstverlening, zoals verzekering en onderhoud) als bestanddeel van de leasebetalingen worden op tijdsevenredige basis verwerkt over de leaseperiode. Initiële directe kosten, niet zijnde verkoopkosten, die gemaakt worden om opbrengsten te genereren uit operationele leases worden direct ten laste van de exploitatierekening gebracht.

Rentebaten en rentelasten

Rentebaten en -lasten worden verantwoord in de periode waartoe zij behoren, rekening houdend met de effectieve rentevoet van de desbetreffende activa en passiva. Eventuele winsten of verliezen worden verantwoord onder de financiële baten en lasten.

Kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de indirecte methode. Het kasstroomoverzicht bevat enkel de liquide middelen.

B5 TOELICHTING OP DE ONDERSCHIEDEN POSTEN VAN DE GECONSOLIDEERDE BALANS

Vaste activa

1.1 Materiële vaste activa

Het verloop van de materiële vaste activa kan als volgt worden weergegeven.

(x € 1.000)	Verkrijgingsprijs 31-12-2017	Afschrijvingen t/m 31-12-2017	Boekwaarde 31-12-2017	Investerings 2018	Aanschafwaarde desinvesteringen 2018	Afgeschreven desinvesteringen 2018	Afschrijvingen 2018	Verkrijgingsprijs 31-12-2018	Afschrijvingen t/m 31-12-2018	Boekwaarde 31-12-2018
1.1.1 Gebouwen	229.567	88.040	141.527	1.033	-	-	8.719	230.600	96.759	133.841
1.1.2 Terreinen	13.308	-	13.308	-	-	-	-	13.308	-	13.308
1.1.3 Inventaris en apparatuur	53.456	32.910	20.546	3.471	-1.483	-1.468	5.245	55.444	36.687	18.757
1.1.4 In uitvoering en vooruitbetalingen	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1.1.5 Niet aan het proces dienstbare MVA	3.071	1.392	1.679	-	-	-	126	3.071	1.518	1.553
Totaal	299.402	122.342	177.060	4.504	-1.483	- 1.468	14.090	302.423	134.964	167.459

Niet aan het proces dienstbare materiële vaste activa betreft één gebouw dat de HAN aan een derde verhuurt. Het betreft het gebouw aan de Beverweerdlaan 3 te Arnhem. Deze bezitting is niet dienstbaar aan het onderwijsproces en wordt daarom separaat in de jaarrekening gepresenteerd. De investeringen betreffen met name vervangingsinvesteringen. De desinvesteringen hebben betrekking op activa die niet meer in gebruik is. Dit betreft onder andere apparatuur in verband met buitengebruikstelling van telefooncentrales.

De historische aanschafwaarde van de volledige afgeschreven materiële vaste activa in gebruik bedraagt per 31 december 2018 € 22,4 miljoen en was per 31 december 2017 € 18,8 miljoen.

De WOZ-waarde van de gebouwen en terreinen is € 171 miljoen (peildatum 1 januari 2017).

De bedrijfsgebouwen en terreinen worden eens in de zes jaar getaxeerd. De herbouwwaarde van de bedrijfsgebouwen en terreinen is, in juni 2013 door onafhankelijke taxateurs, getaxeerd op € 246 miljoen. De verzekerde waarde van de gebouwen is € 325 miljoen (peildatum 1 januari 2018). De getaxeerde herbouwwaarde (€ 246 miljoen) wijkt af van de verzekerde waarde (€ 325 miljoen) door indexatie en de nieuwbouw van de Faculteit Educatie (investering € 40 miljoen). De nieuwbouw van de Faculteit Educatie is in 2014 in gebruik genomen, is nog niet getaxeerd en derhalve niet in de getaxeerde herbouwwaarde opgenomen.

Financiële vaste activa

1.2 Overige financiële vaste activa

(x € 1.000)	31-12-2018	31-12-2017	Looptijd > 1 jaar	Looptijd > 5 jaar	Resterende looptijd in jaren
Vooruitbetaalde huur	8.994	2.553	8.994	6.995	23

De vooruitbetaalde huur betreft huur voor een gedeelte van het pand aan de Heyendaalsweg 141. Het langlopende deel van de vooruitbetaalde huur is als gevolg van een vernieuwde overeenkomst met ingang van 2017 opgenomen onder de financiële vaste activa. Het saldo financiële vaste activa stijgt ten opzichte van 2017 door een aanvullende betaling vanuit de vernieuwde huurovereenkomst die medio 2018 heeft plaatsgevonden. De resterende huurperiode bedraagt 23 jaar. Het kortlopende deel is verantwoord onder de vorderingen.

Vlottende activa

1.3 Voorraden

(x € 1.000)	31 december 2018	31 december 2017
Gebruiksgoederen	109	151

Dit betreft de voorraden van de campuswinkels. Er is geen sprake van een voorziening voor incurante voorraad.

1.4 Vorderingen

(x € 1.000)	31 december 2018	31 december 2017
Debiteuren	2.393	2.190
OCW/EZ	-	-
Studenten	428	588
Waardering onderhanden projecten	3.003	2.437
<i>Overlopende activa</i>		
Vooruitbetaalde kosten	2.818	3.184
Verstrekke voorschotten	29	42
Overige	1.618	1.867
Totaal overlopende activa	4.465	5.093
Voorziening wegens oninbaarheid vorderingen	-	-
Totaal vorderingen	10.289	10.308

De vorderingen hebben een looptijd korter dan één jaar. De vooruitbetaalde kosten en overige overlopende activa bevatten diverse posten, zoals vooruitbetaalde abonnementen en licenties (€ 1,7 miljoen), vooruitbetaalde opleidingskosten (€ 0,4 miljoen) en vooruitbetaalde huur (€ 0,4 miljoen).

Het saldo met betrekking tot de onderhanden projecten is als volgt opgebouwd:

(x € 1.000)	31 december 2018	31 december 2017
Gerealiseerde projectkosten en toegerekende winsten	11.663	9.997
Gefactureerde termijnen	-8.660	-7.560
Voorziening te verwachten verliezen	-	-
Totaal	3.003	2.437

Er is geen sprake van ingehouden bedragen op betalingen van termijnfacturen.

1.5 Liquide middelen

(x € 1.000)	31 december 2018	31 december 2017
Kasmiddelen	4	7
Tegoeden op bankrekeningen	3.281	3.352
Schatkistbankieren	70.110	44.875
Totaal	73.395	48.234

Een bedrag van € 0,5 miljoen is geblokkeerd in verband met een uitstaande bankgarantie.

De overige liquide middelen ter waarde van € 72,9 miljoen staan ter vrije beschikking. De rente is gebaseerd op EONla fixing rate.

De HAN beschikt over een kredietfaciliteit van 10% van de Rijksbijdrage. De HAN maakt ultimo 2018 geen gebruik van deze faciliteit.

2.1 Eigen Vermogen

Eigen Vermogen

(x € 1.000)	Saldo per 31-12-2018	Bestemming Resultaat 2018	Muta- ties 2018	Saldo per 31-12-2017	Bestemming Resultaat 2017	Muta- ties 2017	Saldo per 31-12-2016
Algemene reserve							
Algemene reserve	99.508	10.258	-	89.250	11.253	-	77.997
Publieke bestemmingsreserves							
Bestemmingsreserve HMP publiek	865	164	-	701	203	-	498
Private bestemmingsreserves							
EV geconsolideerde BV's	895	158	-	737	119	-	618
Bestemmingsreserve derde geldstroom	2.740	126	-	2.614	579	-	2.035
Bestemmingsreserve HMP privaat	-35	44	-	-79	-139	-	60
Totaal Eigen Vermogen	103.973	10.750	-	93.223	12.015	-	81.208

Overzicht van het totaalresultaat van de instelling

(x € 1.000)	31 december 2018	31 december 2017
Geconsolideerd nettoresultaat toekomend aan de instelling	10.750	12.015
Totaal van de rechtstreekse mutaties in het eigen vermogen van de instelling	-	-
Totaalresultaat van de instelling	10.750	12.015

Voorgesteld wordt het nettoresultaat 2018 als volgt te bestemmen:

a. Ten gunste van algemene reserve	10.258
b. Ten gunste van overige bestemmingsreserve HMP publiek	164
c. Ten gunste van bestemmingsreserve EV geconsolideerde BV's	158
d. Ten gunste van bestemmingsreserve derde geldstroom	126
e. Ten gunste van overige bestemmingsreserve HMP privaat	44
	10.750

Vooruitlopende op de goedkeuring van de jaarrekening door de Raad van Toezicht is dit voorstel tot bestemming van het resultaat reeds in de jaarrekening 2018 verwerkt.

Algemene reserve

De algemene reserve wordt gevormd uit de resultaten behaald uit (publieke) onderwijsactiviteiten.

Bestemmingsreserve HMP (publiek)

Bestemmingsreserve

Deze reserve wordt gevormd uit het resultaat behaald uit publieke activiteiten van HAN Masterprogramma's (HMP). Dit betreft bekostigde masteropleidingen.

Bestemmingsreserve (privaat)

EV geconsolideerde BV's

Deze reserve wordt gevormd uit de resultaten die behaald zijn door HAN Holding BV en HAN Flex BV. Voor een toelichting wordt verwezen naar de toelichting op de enkelvoudige jaarrekening.

Bestemmingsreserve derde geldstroom

Deze reserve wordt gevormd uit de resultaten behaald uit private activiteiten zijnde specifieke contractonderwijs- en contractonderzoek en studentenhuisvesting, niet betreffende HAN Masterprogramma's.

Bestemmingsreserve HMP

Deze reserve wordt gevormd uit het bestemde resultaat behaald uit private activiteiten van HAN Masterprogramma's. Dit betreft de niet-bekostigde masteropleidingen.

2.2 Voorzieningen

Het verloop van de voorzieningen kan als volgt worden weergegeven.

Voorzieningen

(x € 1.000)	Saldo	Mutaties 2018			Saldo	Onderverdeling saldo		
	31-12-2017	Dotaties	Onttrekkingen	Vrijval	31-12-2018	< 1 jaar	1-5 jaar	> 5 jaar
Personeelsvoorzieningen								
WW/BWW	3.615	2.251	1.741	1.181	2.944	1.164	1.657	123
Jubileumuitkering	1.854	327	138	94	1.949	120	603	1.226
WGA	3.383	2.681	432	1.217	4.415	751	2.212	1.452
Werktijdvermindering senioren	3.544	2.124	427	355	4.886	691	4.038	157
Generatiepact	-	4.102	250	-	3.852	1.054	2.777	21
Sociaal beleid	4.095	1.606	2.156	18	3.527	2.082	1.411	34
	16.491	13.091	5.144	2.865	21.573	5.862	12.698	3.013
Overige voorzieningen								
Groot onderhoud	10.967	1.693	549	77	12.034	298	7.072	4.664
Overige voorzieningen	-	1.400	-	-	1.400	-	1.400	-
	10.967	3.093	549	77	13.434	298	8.472	4.664
Totaal voorzieningen	27.458	16.184	5.693	2.942	35.007	6.160	21.170	7.677

Personeelsvoorzieningen

Alle personele voorzieningen zijn verdisconteerd op basis van de vijftienjarige marktrente ad 1,7% (2017: ook 1,7%).

Voorziening WW/BWW

De voorziening wordt gevormd om claims uit hoofde van uitkeringen na ontslag af te dekken. Met ingang van 2007 is de HAN, evenals andere hogescholen, eigenrisicodragers voor de gehele werkloosheidsuitkering. Voor het bovenwettelijke gedeelte was dit al zo. Deze voorziening is bepaald op basis van de verwachte toekomstige uitkeringen conform de opgave van de uitkeringsinstanties (UWV en APG) en de blijfkans.

Voorziening jubileumuitkering

Deze voorziening is gevormd ten behoeve van toekomstige jubileumuitkeringen.

De voorziening betreft het geschatte bedrag van de in de toekomst uit te keren jubileumuitkeringen.

De berekening is gebaseerd op het aantal pensioenjaren conform opgave van ABP, blijfkans en leeftijd.

Voorziening eigenrisicodragerschap WGA

De HAN is eigenrisicodragers voor de WGA. Dit betekent dat de kosten van de gedeeltelijke arbeidsongeschiktheidsuitkering voor tien jaar ten laste komen van de HAN. Om deze reden vormt de HAN een voorziening voor medewerkers die zijn ingestroomd in de WGA tegen de nominale verplichting zoals opgegeven door de uitkeringsinstanties (UWV en Loyalis) en medewerkers die langer dan één jaar ziek zijn en waarvan de arbo-arts of arbeidsdeskundige inschat dat de kans dat zij instromen in de WIA groter is dan 50%.

De berekening is voor de eerste 38 maanden gebaseerd op de verwachte loongerelateerde uitkering, waarbij rekening is gehouden met de restverdien capaciteit. Na 38 maanden is gerekend met 70% van het minimumloon.

Voorziening werktijdvermindering senioren

Met ingang van 1 januari 2015 kan een werknemer die de AOW-gerechtigde leeftijd min tien jaar heeft bereikt kiezen voor de mogelijkheid om zijn/haar werktijd, gedurende een periode van maximaal vijf jaar, te verminderen met maximaal 20%. Voor de werknemers die gebruikmaken van deze regeling zijn de kosten voor de volledige periode in

de voorziening opgenomen. Voor werknemers die tussen nu en vijf jaar in aanmerking komen voor deze regeling, is een inschatting gemaakt van de toekomstige instroom; voor deze toekomstige instroom wordt de voorziening in vijf jaar opgebouwd. Bij de berekening van de voorziening is uitgegaan van de werkelijke loonkosten van de deelnemers en de resterende werktijd.

Voorziening sociaal beleid

De voorziening sociaal beleid is gevormd op basis van individuele afspraken gemaakt met medewerkers van de HAN in het kader van het beëindigen van het dienstverband of verminderen van de werktijd. In de voorziening zijn enkel de individuele afspraken opgenomen waarvoor de HAN zich aantoonbaar onvoorwaardelijk heeft verbonden, maar die wel een schattingselement bevatten.

Voorziening generatiepact

Het generatiepact is een aanvullende HAN-regeling naast de in de cao opgenomen regelingen die met ingang van 1 augustus 2018 is ingevoerd. Met een generatiepact worden medewerkers van 62 jaar en ouder in staat gesteld hun arbeidsomvang aan te passen aan de belastbaarheid, waarmee men op een gezonde manier kan blijven werken tot aan het voor hen vastgestelde AOW-moment. Medewerkers van 62 jaar en ouder die aan bepaalde criteria voldoen worden in staat gezet de arbeidsduur terug te brengen naar 50% van de oorspronkelijke formele betrekkingssomvang, waarbij het salaris 70%-80% wordt doorbetaald en de pensioenopbouw gehandhaafd blijft. Bij de berekening van de voorziening is uitgegaan van de werkelijke loonkosten van de deelnemers en de resterende werktijd.

Overige voorzieningen

Voorziening groot onderhoud

De voorziening wordt gevormd voor verwachte kosten voor periodiek groot onderhoud aan panden, installaties en dergelijke op basis van het geschatte bedrag van het eigenaarsonderhoud in het meerjarenonderhoudsplan en de periode tussen de werkzaamheden groot onderhoud. De uitgaven van groot onderhoud worden verwerkt ten laste van de onderhoudsvoorziening voor zover deze is gevormd door de beoogde kosten. Indien de kosten van groot onderhoud uitgaan boven de boekwaarde van de voor het desbetreffende actief aangehouden voorziening, worden de (meer)kosten verwerkt in de winst- en verliesrekening. De voorziening voor onderhoudskosten is overwegend langlopend van karakter. De voorziening wordt niet verdisconteerd. Het meerjarenonderhoudsplan wordt periodiek beoordeeld door een onafhankelijke, externe partij. Momenteel vindt deze beoordeling plaats. De uitkomsten waren ten tijde van het opstellen van de jaarrekening nog niet beschikbaar.

Overige voorzieningen

De overige voorzieningen hebben betrekking op geschillen en claims.

2.3 Langlopende schulden

(x € 1.000)	Bedrag lening 31-12-2017	Aangegane leningen 2018	Aflossing 2018	Saldo 31-12-2018	Looptijd > 1 jaar	Looptijd > 5 jaar	Rentepercen- tage %	Resterende looptijd in jaren
Kredietinstellingen:								
Gem. Arnhem	7.294	-	1.153	6.141	4.964	0	2,12	5
Min. Financiën:								
Min. Financiën	44.001	-	1.833	42.168	40.334	33.000	3,09	23
Totaal langlopende schulden	51.295	-	2.986	48.309	45.298	33.000		

Kredietinstellingen

Hypothecaire lening gemeente Arnhem

Dit betreft een ultimo 1993 opgenomen hypothecaire lening met een looptijd van 30 jaar (annuïtair). De vaste rente bedraagt 2,12% tot 31 december 2023 (einde contract). Als zekerheid is verstrekt aan de gemeente Arnhem een eerste hypotheek tot € 23 miljoen op het pand Ruitenberglaan 27 in Arnhem. Het kortlopende gedeelte van de aflossingsverplichting is onder kortlopende schulden opgenomen.

Lening ministerie van Financiën

In 2010 is de HAN een lening aangegaan bij het ministerie van Financiën met een looptijd van 30 jaar. De lening bedroeg bij aanvang in totaal € 55 miljoen. De jaarlijkse vaste rente bedraagt 3,09% tot 2 juli 2020.

Als zekerheid voor de lening en eventuele extra rente en kosten is aan het ministerie van Financiën een eerste hypotheek verstrekt op de Nijmeegse panden van de HAN, met uitzondering van de Groenewoudseweg 1. Het kortlopend deel van de aflossingsverplichting is onder kortlopende schulden opgenomen. De lening kan vervroegd afgelost worden waarbij het verschil in contante waarde van het restant van de lening op basis van de dan geldende rente en de afgesproken rente aan het ministerie van Financiën moet worden betaald. De HAN heeft geen intentie deze lening versneld af te lossen.

2.4 Kortlopende schulden

De kortlopende schulden worden als volgt gespecificeerd.

(x € 1.000)	31 december 2018		31 december 2017	
Kredietinstellingen		3.011		2.987
Schulden aan OCW		576		362
Vooruitgefactureerde en -ontvangen termijnen projecten		5.202		4.256
Crediteuren		9.466		6.132
Belastingen en premies sociale verzekeringen		11.440		10.670
Schulden ter zake van pensioenen		2.970		2.714
Overlopende passiva:				
Vooruitontvangen collegegelden	23.686		23.759	
Vooruitontvangen investeringssubsidies	60		79	
Vooruitontvangen bedragen	2.974		2.924	
Vakantiegeld en vakantiedagen	8.699		8.235	
Te betalen interest	651		678	
Overige overlopende passiva	7.233		6.521	
Totaal overlopende passiva		43.303		42.196
Totaal kortlopende schulden		75.968		69.317

De kortlopende schulden hebben een looptijd korter dan één jaar tenzij specifiek benoemd. De overige overlopende passiva bevat onder andere vooruitontvangen subsidiegelden van € 3,2 miljoen (2017: € 2,5 miljoen) en een verplichting sociaal beleid van € 0,7 miljoen (2017: € 1,0 miljoen).

Het saldo van de vooruitgefactureerde en ontvangen termijnen projecten is als volgt opgebouwd:

(x € 1.000)	31 december 2018	31 december 2017
Gefactureerde termijnen	15.783	17.286
Gerealiseerde projectkosten en toegerekende winsten	-10.581	-13.038
Voorziening te verwachten verliezen	-	8
Totaal	5.202	4.256

Verantwoording subsidies OCW

(bedragen in euro's)

G1 Verantwoording van subsidies zonder verrekeningsclausule

Omschrijving	Toewijzing Kenmerk	Datum	Bedrag van toewijzing	Ontvangen t/m 2018	De activiteiten zijn ultimo 2018 conform de subsidiebeschikking geheel uitgevoerd en afgerond
Lerarenbeurzen - subsidie voor studieverlof HBO	2017/854022-1	20-9-2017	535.920	535.920	Ja
Lerarenbeurzen - subsidie voor studieverlof HBO	2017/856774-1	21-11-2017	7.680	7.680	Ja
Lerarenbeurzen - subsidie voor studieverlof HBO	928174-1	20-9-2018	391.776	391.776	Nee
Lerarenbeurzen - subsidie voor studieverlof HBO	914295-1	13-4-2018	-12.288	-12.288	Ja
Lerarenbeurzen - subsidie voor studieverlof HBO	933762-1	20-11-2018	-96	-96	Nee
Subsidie vraagfinanciering hoger onderwijs 2017	914405-01	13-4-2018	18.750	18.750	Ja
Subsidie vraagfinanciering hoger onderwijs 2017	922347-1	20-7-2018	18.750	18.750	Ja
Subsidie vraagfinanciering hoger onderwijs 2017	883704-2	22-1-2018	53.750	53.750	Ja
Subsidie vraagfinanciering hoger onderwijs 2017	931872-1	22-10-2018	5.000	5.000	Ja
Bijzondere bekostiging	936022-1	20-11-2018	-1.250	-1.250	Ja
Bijzondere bekostiging	927896-1	20-9-2018	-1.250	-1.250	Ja
Bèta Technieknetwerken 2018	TNVOHO-17011	24-7-2018	27.000	27.000	Ja
Bèta Technieknetwerken 2018	TNVOHO-17011	30-11-2017	42.777	42.777	Ja
Totaal			1.086.519	1.086.519	

G2 Verantwoording subsidies met verrekeningsclausule

Doorlopend tot in een volgend verslagjaar

Omschrijving	Toewijzing kenmerk	Toewijzing Datum	Bedrag van toewijzing	Ontvangen t/m vorig verslagjaar	Lasten t/m vorig verslagjaar	Stand begin verslagjaar	Ontvangst in verslagjaar	Lasten in verslagjaar	Stand ultimo verslagjaar	Saldo nog te besteden ultimo verslagjaar
Flexibel hoger onderwijs voor volwassenen	874833	03-02-2016	2.000.000	1.466.000	1.466.000	0	314.000	314.000	0	220.000
Doorstroom mbo-hbo	DHBO018001	23-10-2017	185.955	0	0	0	185.955	7.764	178.191	178.191
Doorstroom mbo-hbo	DHBO018019	15-3-2018	195.630	0	0	0	195.630	58.916	136.714	136.714

Financiële instrumenten

Algemeen

De HAN maakt in de normale bedrijfsuitoefening gebruik van financiële instrumenten die de HAN blootstelt aan markt- en/of kredietrisico's. Deze financiële instrumenten betreffen posten die in de balans zijn opgenomen, zoals vorderingen en schulden.

Kredietrisico

De HAN loopt kredietrisico over debiteuren, overige vorderingen en vooruitbetaalde huur, zoals opgenomen onder de financiële vaste activa. Het maximale kredietrisico bedraagt € 19,4 miljoen. De hoogste vordering bedraagt € 9,4 miljoen. Deze vordering heeft betrekking op de vooruitbetaalde huur zoals opgenomen onder de financiële vaste activa en de vorderingen (kortlopend deel). Het overige kredietrisico is niet geconcentreerd bij één of enkele partijen. De HAN hanteert procedures en gedragsrichtlijnen om de omvang van het kredietrisico bij tegenpartijen te beperken. Daarnaast handelt de HAN niet in financiële instrumenten en past ook geen afgeleide financiële instrumenten (derivaten) toe.

Renterisico

Het renterisico is beperkt tot eventuele veranderingen in de marktwaarde van opgenomen leningen. De HAN heeft twee langlopende leningen uitstaan.

De rentevaste periode van de lening van de gemeente Arnhem loopt tot 31 december 2023 (einde contract) en bedraagt 2,12%. De rentevaste periode van de lening van het ministerie van Financiën loopt tot juli 2020. De interest bedraagt tot die tijd 3,09% per jaar.

Liquiditeitsrisico

De stichting bewaakt de liquiditeitspositie, zoals beschreven in het treasury statuut van de stichting. Door middel van opvolgende liquiditeitsbegrotingen ziet het management erop toe dat voor de stichting steeds voldoende liquiditeiten beschikbaar zijn om aan de verplichtingen te kunnen voldoen.

Reële waarde

De reële waarde van de in de balans opgenomen financiële instrumenten verantwoord onder de liquide middelen, vorderingen, langlopende en kortlopende schulden en financiële vaste activa benadert de boekwaarde daarvan.

B6 NIET IN DE BALANS OPGENOMEN ACTIVA EN VERPLICHTINGEN

De HAN is de volgende meerjarige financiële verplichtingen aangegaan:

(x € 1.000)	2018	< 1 jaar	1-5 jaar	> 5 jaar	Totaal
Huurkosten	2.470	2.368	4.211	5.998	12.577
Leasekosten vervoersmiddelen	160	96	144	-	240
Drukwerk	288	16	-	-	16
Schoonmaak	2.574	2.512	1.999	-	4.511
Systemen	691	515	250	-	765
Externe diensten divers	250	250	250	-	500
	6.433	5.757	6.854	5.998	18.609

De huurkosten zijn als volgt opgebouwd:

(x € 1.000)	2018	< 1 jaar	1-5 jaar	> 5 jaar	Totaal
Papendallaan 52	320	319	164	-	483
Heyendaalseweg 141	304	308	1.312	3.263	4.883
Prof. Molkenboerstraat	379	386	-	-	386
Philips van Leidenlaan	568	582	2.479	2.735	5.796
Heyendaalseweg 121	307	172	-	-	172
Heyendaalseweg 98	194	217	204	-	421
Weurtseweg 150	46	23	-	-	23
Hatertseweg 23	21	15	-	-	15
Thermion Lent	13	13	52	-	65
Universitair Sportcentrum	317	333	-	-	333
	2.469	2.368	4.211	5.998	12.577

In de CAO is de regeling duurzame inzetbaarheid basisbudget opgenomen. Duurzame inzetbaarheid uren worden ingezet voor zakelijke doeleinden en zijn derhalve niet voorzien.

Niet uit de balans blijkend actief

De huuropbrengsten zijn als volgt opgebouwd:

(x € 1.000)	2017	< 1 jaar	1-5 jaar	> 5 jaar	Totaal
Huurcontract Beverweerdlaan	174	173	709	91	1.147

B7 TOELICHTING OP DE ONDERSCHIEDEN POSTEN VAN DE GECONSOLIDEERDE EXPLOITATIEREKENING

Baten

3.1 Rijksbijdragen OCW

(x € 1.000)	Werkelijk 2018	Begroting 2018	Werkelijk 2017
Normatieve rijksbijdrage OCW			
Rijksbijdrage OCW	228.413	215.483	209.983
Overige subsidies OCW			
Geoormerkte subsidies	381	314	470
Niet geoormerkte subsidies	623	586	795
Totaal overige subsidies	1.004	900	1.265
Totaal rijksbijdragen	229.417	216.383	211.248

De rijksbijdrage stijgt ten opzichte van 2017 en de begroting 2018. Dit wordt veroorzaakt door een drietal effecten. De rijksbijdrage stijgt door loon- en prijscompensatie, tegemoetkoming voor de halvering van de collegegelden en een verhoging door een hoger aantal studenten op landelijk niveau dan in de referentieraming was aangenomen.

3.2 Overige overheidsbijdrage

(x € 1.000)	Werkelijk 2018	Begroting 2018	Werkelijk 2017
Overige overheidsbijdrage	5.214	5.774	4.282

De overige overheidsbijdrage stijgt ten opzichte van 2017 door een hogere bijdrage vanuit het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport veroorzaakt door een toename van het aantal studenten bij de opleidingen Physician Assistant (€ 2,7 miljoen / 2017: € 1,9 miljoen) en subsidie Advanced Nurse Practitioner (€ 2,5 miljoen / 2017: € 2,1 miljoen). Deze gelden worden doorgesluisd naar de zorginstellingen waar de studenten stage lopen. De lasten die hier tegenover staan worden verantwoord onder de overige instellingslasten.

3.3 Collegegelden

(x € 1.000)	Werkelijk 2018	Begroting 2018	Werkelijk 2017
Collegegeld sector hbo	68.683	70.655	67.692

De collegegelden stijgen ten opzichte van 2017 als gevolg van een stijging van het aantal studenten. De collegegelden dalen ten opzichte van de begroting 2018 als gevolg van de halvering van collegegeld voor eerstejaarsstudenten. Dit wordt gecompenseerd via de Rijksbijdrage.

3.4 Baten werk in opdracht van derden

(x € 1.000)	Werkelijk 2018	Begroting 2018	Werkelijk 2017
Contractonderwijs	9.925	9.261	10.385
Contractonderzoek	9.572	9.912	8.682
Overige (o.a. maatwerk, advies)	5.583	5.662	6.244
Totaal baten	25.080	24.835	25.311

De post Contractonderzoek is als volgt opgebouwd:

(x € 1.000)	Werkelijk 2018	Begroting 2018	Werkelijk 2017
Internationale organisaties	1.048	1.085	401
Nationale overheden	6.851	6.967	6.865
NWO	488	434	384
Overige non-profit organisaties	656	722	743
Bedrijven	529	704	289
Totaal contractonderzoek	9.572	9.912	8.682

De subsidies voor contractonderzoek hebben een incidenteel karakter, deze subsidies worden op basis van projectplannen aangevraagd en toegekend. De toename ten opzichte van 2017 wordt veroorzaakt door een toename van het aantal projecten.

3.5 Overige baten

(x € 1.000)	Werkelijk 2018	Begroting 2018	Werkelijk 2017
Verhuur onroerende zaken	1.435	1.465	1.392
Detachering personeel	979	722	932
Schenking en sponsoring	9	-	11
Studentenbijdragen	3.997	3.952	3.886
Overige	2.975	2.860	3.067
Totaal	9.395	8.999	9.288

De overige baten liggen in lijn met de begroting en 2017. Onder de studentbijdragen zijn baten opgenomen voor onder andere minoren, lesmaterialen en excursies / studiereizen. Onder de overige baten zijn diverse baten opgenomen, waaronder de baten van SENECA en de HAN shop.

4.1 Personele lasten

(x € 1.000)	Werkelijk 2018	Begroting 2018	Werkelijk 2017
Lonen en salarissen	170.666	169.520	167.593
Sociale lasten	22.073	20.995	20.872
Pensioenpremies	25.872	24.351	24.167
Lasten eigen personeel	218.611	214.866	212.632
Overige personele lasten:			
Dotatie personele voorzieningen	10.226	2.622	6.839
Uitzendkrachten	20.546	19.858	16.470
Overige personele lasten	11.018	14.005	10.613
Subtotaal overige personele lasten	41.790	36.485	33.922
-/- Uitkeringen	-1.361	-501	-1.404
Totaal personele lasten	259.040	250.850	245.150

De totale personele lasten stijgen ten opzichte van 2017 met € 13,9 miljoen. De lasten eigen personeel stijgen hoofdzakelijk door een toename van het aantal fte, de stijging van de pensioenpremies en sociale lasten en de cao loonstijging in september 2018. De overige personele lasten stijgen met name door de dotatie aan de personele voorzieningen. In 2018 is een generatiepact ingevoerd. Deze voorziening was bij het opstellen van de begroting 2018 nog niet bekend. Daarnaast stijgt de dotatie personele voorzieningen ten opzichte van de begroting 2018 door individuele afspraken met personeelsleden die tot uiting komen in de voorziening sociaal beleid en een toename van het aantal deelnemers aan de regeling werktijdvermindering senioren. Daarnaast stijgen de kosten voor personeel niet in loondienst in lijn met de begroting 2018 ten opzichte van 2017 onder andere voor het realiseren van de investeringsagenda.

Aantal fte's

	Stand aantal fte's per 31-12		Gemiddeld aantal fte's	
	2018	2017	2018	2017
OP	1.873	1.777	1.832	1.798
OBP	983	931	961	924
Management	61	77	65	76
Totaal	2.917	2.785	2.858	2.798

Het aandeel van tijdelijke aanstellingen is 17,3% (2017: 15,1%). Zowel in 2018 als in 2017 waren er geen medewerkers werkzaam buiten Nederland.

4.2 Afschrijvingen

(x € 1.000)	Werkelijk 2018	Begroting 2018	Werkelijk 2017
Afschrijvingen op materiële vaste activa	14.090	15.252	14.211
Totaal	14.090	15.252	14.211

4.3 Huisvestingslasten

(x € 1.000)	Werkelijk 2018	Begroting 2018	Werkelijk 2017
Huur	3.973	3.460	4.100
Verzekeringen	182	186	167
Onderhoud	2.220	1.676	1.959
Energie en water	2.059	2.319	2.141
Schoonmaakkosten	2.810	2.918	2.884
Heffingen	1.697	1.751	1.704
Dotatie / vrijval onderhoudsvoorziening	1.615	368	-1.153
Overige	569	995	843
Totaal	15.125	13.673	12.645

De huisvestingslasten zijn hoger dan begroot en de huisvestingslasten 2017. Dit wordt veroorzaakt door een vrijval van de onderhoudsvoorziening in 2017. Momenteel vindt de periodieke evaluatie van het meerjarenonderhoudsplan plaats door een onafhankelijke externe partij. De uitkomsten waren ten tijde van het opstellen van de jaarrekening nog niet beschikbaar, waardoor het meest recente extern getoetste meerjarenonderhoudsplan gebruikt is voor het opstellen van de jaarrekening 2018. Dit is in lijn met 2017 en wijkt af van de begroting waar vooruitlopend op de externe toetsing andere aannames zijn gemaakt.

4.4 Overige lasten

(x € 1.000)	Werkelijk 2018	Begroting 2018	Werkelijk 2017
Administratie- en beheerslasten	14.312	16.848	12.909
Inventaris en apparatuur	2.219	2.266	1.933
Leer- en hulpmiddelen	13.092	12.446	12.135
Dotatie overige voorzieningen	1.400	-	-22
Overige	6.277	10.937	5.279
Totaal	37.300	42.497	32.234

De overige lasten zijn € 5,2 miljoen lager dan begroot en € 5,1 miljoen hoger dan werkelijk 2017. In 2018 is een voorziening gevormd voor lopende claims en geschillen, waaraan € 1,4 miljoen gedoteerd is. Deze voorziening was niet begroot. De categorie overige lasten stijgen met name door de toename van de doorsluisgelden van € 1,3 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door een toename van het aantal studenten binnen de master Physician Assistant. De baten die hier tegenover staan worden verantwoord onder de overige overheidsbijdrage. Ten slotte zijn de overige lasten lager dan begroot door onderuitputting van beleidsgelden.

4.5 Transacties met verbonden partijen

Van transacties met verbonden partijen is sprake wanneer een relatie bestaat tussen de stichting en een natuurlijk persoon of entiteit die verbonden is met de stichting. Dit betreffen onder meer de relaties tussen de stichting en haar deelnemingen, de aandeelhouders, de bestuurders en de functionarissen op sleutelposities. Onder transacties wordt verstaan een overdracht van middelen, diensten of verplichtingen, ongeacht of er een bedrag in rekening is gebracht. Er hebben zich geen transacties met verbonden partijen voorgedaan op niet-zakelijke grondslag.

4.6 Honoraria van de accountant

De volgende honoraria van Ernst & Young Accountants zijn ten laste gebracht van de organisatie, haar dochtermaatschappijen en andere maatschappijen die zij consolideert, een en ander zoals bedoeld in artikel 2:382a BW.

Bedragen zijn exclusief btw (x € 1.000)	Ernst & Young Accountants LLP 2018	Overig Ernst & Young- netwerk 2018	Totaal Ernst & Young 2018	Totaal Ernst & Young
Onderzoek van de jaarrekening	115	-	115	110
Andere controleopdrachten	21	-	21	9
Adviesdiensten op fiscaal terrein	-	-	-	-
Andere niet-controlediensten	-	-	-	-
Totaal	136	-	136	119

Opgegeven worden de in het boekjaar ten laste van de rechtspersoon gebrachte totale honoraria voor het onderzoek van de jaarrekening, totale honoraria voor andere controleopdrachten, totale honoraria voor adviesdiensten op fiscaal terrein en totale honoraria voor andere niet-controlediensten, ongeacht of de werkzaamheden reeds gedurende dat boekjaar zijn verricht door de externe accountant en de accountantsorganisatie genoemd in artikel 1, eerste lid, onder a en e, van de Wet toezicht accountantsorganisaties.

5. Financiële baten en lasten

(x € 1.000)	Werkelijk 2018	Begroting 2018	Werkelijk 2017
Financiële baten en lasten			
Rentebaten	-	-	-
Rentelasten	-1.484	-1.486	-1.566
Saldo financiële baten en lasten	-1.484	-1.486	-1.566

Rentebaten en -lasten worden verantwoord in de periode waartoe zij behoren, rekening houdend met de effectieve rentevoet van de desbetreffende activa en passiva. Eventuele winsten of verliezen worden verantwoord onder de financiële baten en lasten.

Bezoldiging topfunctionarissen

Op 1 januari 2013 is de Wet normering topinkomens (WNT) in werking getreden. De WNT is van toepassing op de Stichting Hogeschool van Arnhem en Nijmegen. Het voor de Stichting Hogeschool van Arnhem en Nijmegen toepasselijke bezoldigingsmaximum is in 2018 € 189.000; het bezoldigingsmaximum voor het onderwijs klasse G (18-20 complexiteitspunten). De klassenindeling voor 2018 is gebaseerd op de totale baten, het aantal bekostigde leerlingen, deelnemers of studenten en het gewogen aantal onderwijssoorten- of sectoren. Per criterium levert dit de volgende complexiteitspunten op:

- 1-gemiddelde totale baten per boekjaar (10 complexiteitspunten);
- 2-gemiddeld aantal studenten (5 complexiteitspunten);
- 3-gewogen onderwijssoorten of sectoren (5 complexiteitspunten).

In onderstaande tabel is de bezoldiging 2018 verantwoord. Ten behoeve van de verantwoording is gekozen voor het Verantwoordingsmodel WNT van het Ministerie van Binnenlandse Zaken dat terug te vinden is op www.topinkomens.nl.

2018 bedragen x € 1	Dr. C.P. Boele	Dr. IJ.J.H. Breukink	Dr. ing. D.M. de Jong	Drs. B.M. Kievits	Y.E.A.M. de Haan RE
Functiegegevens	Voorzitter CvB	Lid CvB	Lid CvB	Lid CvB	Lid CvB
Aanvang en einde functievervulling in 2018	1/1 - 31/12	1/1 - 31/10	1/1 - 27/3	1/9 - 31/12	1/10 - 31/12
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1,00	0,80	1,00	0,80	1,00
Dienstbetrekking?	ja	ja	ja	Ja	ja
Bezoldiging					
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€ 176.403	€ 114.157	€ 46.434	€ 45.365	€ 42.772
Beloningen betaalbaar op termijn	€ 19.104	€ 12.914	€ 4.604	€ 5.173	€ 4.866
<i>Subtotaal</i>	€ 195.507	€ 127.071	€ 51.038	€ 50.538	€ 47.638
Individueel toepasselijk bezoldigingsmaximum	€ 189.000	€ 125.931	€ 44.531	€ 50.538	€ 47.638
-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
Nabetaling 2017 in 2018	€ 6.507	€ 1.140	€ 6.507	N.v.t.	N.v.t.
Totale bezoldiging	¹ € 195.507	¹ € 127.071	² € 51.038	€ 50.538	€ 47.638
Reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.

¹ De totale bezoldiging 2018 wijkt af van het individuele bezoldigingsmaximum, maar betreft geen overschrijding. Dit wordt veroorzaakt door opgebouwde rechten inzake vakantie-uitkering die uitbetaald zijn in 2018, maar betrekking hebben op 2017 en de overgang van jaarlijks uitbetalen van vakantie-uitkering naar maandelijks vanaf 1 juni 2018.

² De totale bezoldiging 2018 wijkt af van het individuele bezoldigingsmaximum, maar betreft geen overschrijding. Dit wordt veroorzaakt door opgebouwde rechten inzake vakantie-uitkering die uitbetaald zijn in 2018, maar betrekking hebben op 2017.

Binnen de HAN zijn geen overige functionarissen werkzaam die een hogere bezoldiging dan de gestelde maxima kennen.

2017 bedragen x € 1	Dr. C.P. Boele	Dr. I.J.J.H. Breukink	Dr. ing. D.M. de Jong	F.H.J. Stöteler
Functiegegevens	Voorzitter CvB	Lid CvB	Lid CvB	Lid CvB
Aanvang en einde functievervulling in 2017	1/1 - 31/12	15/11 - 31/12	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12
Omvang dienstverband 2017 (in fte)	1,00	0,80 ³	0,80 ⁴	1,00
Gewezen topfunctionaris?	Nee	nee	Nee	nee
(Fictieve) dienstbetrekking?	Ja	Ja	Ja	ja
Bezoldiging				
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€ 163.714	€ 15.511	€ 156.256	€ 161.724
Beloningen betaalbaar op termijn	€ 17.802	€ 1.851	€ 17.341	€ 17.960
<i>Subtotaal</i>	€ 181.516	€ 17.362	€ 173.597	€ 179.684
Individueel toepasselijk bezoldigingsmaximum	€ 181.000	€ 18.645	€ 175.148	€ 181.000
-/- Onverschuldigd betaald bedrag	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
Totale bezoldiging 2017	€ 181.516	€ 17.362	€ 173.597	€ 179.684
Reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	N.v.t. ⁵	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.

Overzicht vergoeding Raad van Toezicht

Naam	Periode	Rol	Werkelijke bezoldiging 2018	Maximale bezoldiging 2018	Werkelijke bezoldiging 2017
Mr. R.L.M. Hillebrand	01-01 t/m 31-12	Voorzitter	€ 11.946	€ 28.350	€ 11.946
Dr. A.G.J.M. Hanselaar	01-01 t/m 31-12	Lid Vicevoorzitter	€ 9.221	€ 18.900	€ 9.221
Dr. C.M. Hooymans	01-01 t/m 31-12	Lid	€ 9.221	€ 18.900	€ 9.221
Drs. B.B. ter Huurne	01-01 t/m 31-12	Lid	€ 9.221	€ 18.900	€ 9.221
Drs. H.P.M.G. Steeghs	01-01 t/m 31-12	Lid	€ 9.221	€ 18.900	€ 9.221
Prof. Dr. Ir. M.P.C. Weijnen	01-01 t/m 31-12	Lid	€ 9.221	€ 18.900	€ 9.221
Drs. R. Wenselaar	01-01 t/m 31-12	Lid	€ 9.221	€ 18.900	€ 9.221
Totaal			€ 67.272		€ 67.272

De honorering past binnen de WNT en de honorering toezichthouders hogescholen. Deze bedraagt in 2018 voor voorzitters maximaal € 28.350 en voor leden maximaal € 18.900.

³ De bezoldiging van de heer Breukink voor november en december is gebaseerd op € 181.000 x 0,80 fte x 47/365.

⁴ De omvang van het dienstverband van mevrouw De Jong is van 1 maart 2017 tot 1 november 2018 tijdelijk verhoogd naar 1,00 fte. De bezoldiging van mevrouw De Jong voor 2017 is dan ook gebaseerd op € 181.000 x 0,80 fte x 59/365 en 306/365 x 1,00 fte.

⁵ De totale bezoldiging 2017 wijkt af van het individueel bezoldigingsmaximum, maar betreft geen overschrijding. Dit wordt veroorzaakt door de voor 1 januari opgebouwde vakantierechten die uitbetaald zijn in 2017, maar betrekking hebben op 2016. In 2016 was het overgangsrecht van toepassing.

B8 ENKELVOUDIGE BALANS PER 31 DECEMBER 2018

Activa (x € 1.000)	31 december 2018	31 december 2017
Vaste activa		
1.1 Materiële vaste activa	167.459	177.060
1.2 Financiële vaste activa	9.889	3.290
Vlottende Activa		
1.2 Voorraden	109	151
1.3 Vorderingen	10.289	10.308
1.4 Liquide middelen	73.124	47.892
Totaal activa	260.870	238.701

Passiva (x € 1.000)	31 december 2018	31 december 2017
2.1 Eigen Vermogen	103.973	93.223
2.2 Voorzieningen	35.007	27.458
2.3 Langlopende schulden	45.298	48.308
2.4 Kortlopende schulden	76.592	69.712
Totaal passiva	260.870	238.701

B9 ENKELVOUDIGE EXPLOITATIEREKENING 2018

(x € 1.000)	Werkelijk 2018	Begroting 2018	Werkelijk 2017
Baten			
3.1 Rijksbijdragen OCW	229.417	216.383	211.248
3.2 Overige overheidsbijdragen	5.214	5.774	4.282
3.3 Collegegelden	68.683	70.655	67.692
3.4 Baten werk in opdracht van derden	25.080	24.835	25.311
3.5 Overige baten	9.499	9.114	9.493
Totaal baten	337.893	326.761	318.026

(x € 1.000)	Werkelijk 2018	Begroting 2018	Werkelijk 2017
Lasten			
4.1 Personele lasten	259.732	251.449	245.916
4.2 Afschrijvingen	14.090	15.251	14.211
4.3 Huisvestingslasten	15.125	13.673	12.645
4.4 Overige lasten	36.870	42.064	31.792
Totaal lasten	325.817	322.437	304.564
Saldo baten en lasten	12.076	4.324	13.462
5. Saldo financiële baten en lasten	-1.484	-1.486	-1.566
Resultaat uit gewone bedrijfsvoering	10.592	2.838	11.896
6. Belastingen			
7. Resultaat deelnemingen	158	50	119
Resultaat na belastingen	10.750	2.888	12.015
Nettoresultaat	10.750	2.888	12.015

B10 TOELICHTING BEHORENDE TOT DE ENKELVOUDIGE JAARREKENING 2018

De enkelvoudige jaarrekening maakt deel uit van de geconsolideerde jaarrekening 2018 van de organisatie. Voor de toelichting op posten die niet afwijken van de geconsolideerde balans en exploitatierekening wordt verwezen naar de toelichting op de geconsolideerde balans en exploitatierekening.

Grondslagen voor de waardering van activa en passiva en de resultaatbepaling

De grondslagen voor de waardering van activa en passiva en de resultaatbepaling zijn gelijk aan die voor de geconsolideerde balans en staat van baten en lasten, met uitzondering van het volgende:

Resultaat deelnemingen

Het aandeel in het resultaat van organisaties waarin wordt deelgenomen omvat het aandeel van de organisatie in de resultaten van deze deelnemingen. Resultaten op transacties, waarbij overdracht van activa en passiva tussen de organisatie en haar deelnemingen en tussen deelnemingen onderling heeft plaatsgevonden, zijn niet verwerkt voor zover deze als niet gerealiseerd kunnen worden beschouwd.

Financiële vaste activa

(x € 1.000)	31 december 2018	31 december 2017
Deelnemingen	895	737
Vooruitbetaalde huur	8.994	2.553
Totaal vorderingen	9.889	3.290

Deelnemingen

(x € 1.000)		Boekwaarde 31-12-2017	Investerings 2018	Desinvesterings 2018	Resultaat 2018	Boekwaarde 31-12-2018
Naam en vestigingsplaats						
HAN Holding BV (geconsolideerd)	Arnhem	737	-	-	158	895
Totaal		737			158	895

Liquide middelen

(x € 1.000)	31 december 2018	31 december 2017
Kasmiddelen	5	7
Tegoeden op bankrekeningen	3.009	3.010
Schatkistbankieren	70.110	44.875
Totaal	73.124	47.892

Een bedrag van € 0,5 miljoen is geblokkeerd in verband met een uitstaande bankgarantie.

De overige liquide middelen ter waarde van € 72,6 miljoen staan ter vrije beschikking. De rente is gebaseerd op EONIA fixing rate.

De HAN beschikt over een kredietfaciliteit van 10% van de Rijksbijdrage. De HAN maakt ultimo 2018 geen gebruik van deze faciliteit.

Kortlopende schulden

(x € 1.000)	31 december 2018		31 december 2017	
Kredietinstellingen		3.011		2.986
Schulden aan OCW		576		362
Vooruitgefactureerde en -ontvangen termijnen OHW		5.202		4.256
Crediteuren		9.467		6.132
Verbonden partijen		1.304		868
Belastingen en premies sociale verzekeringen		11.215		10.458
Schulden terzake pensioenen		2.970		2.714
<i>Overlopende passiva:</i>				
Vooruitontvangen collegegelden	23.686		23.759	
Vooruitontvangen investeringssubsidies	60		79	
Vooruitontvangen bedragen	2.974		2.924	
Vakantiegeld en vakantiedagen	8.549		8.174	
Te betalen interest	651		678	
Overige	6.927		6.322	
Totaal overlopende passiva		42.847		42.298
Totaal kortlopende schulden		76.592		69.712

De kortlopende schulden hebben een looptijd korter dan één jaar tenzij specifiek benoemd. De overige overlopende passiva bevat onder andere vooruitontvangen subsidiegelden van € 3,2 miljoen (2017: € 2,5 miljoen) en een verplichting sociaal beleid van € 0,7 miljoen (2017: € 1,0 miljoen).

3.5 Overige baten

(x € 1.000)	Werkelijk 2018	Begroting 2018	Werkelijk 2017
Verhuur onroerende zaken	1.435	1.465	1.392
Detachering personeel	979	722	932
Schenking en sponsoring	9	-	11
Studentbijdragen	3.997	3.952	3.886
Overige	3.079	2.975	3.272
Totaal	9.499	9.114	9.493

De overige baten liggen in lijn met de begroting en 2017.

4.1 Personele lasten

(x € 1.000)	Werkelijk 2018	Begroting 2018	Werkelijk 2017
Lonen en salarissen	166.044	165.083	163.134
Sociale lasten	21.409	20.275	20.222
Pensioenpremies	25.872	24.351	24.167
Lasten eigen personeel	213.325	209.709	207.523
Overige personele lasten			
Dotaties personele voorzieningen	10.226	2.622	6.839
Uitzendkrachten	26.714	25.854	22.519
Overige personele lasten	10.828	13.765	10.413
Subtotaal overige personele lasten	47.768	42.241	39.771
-/- Uitkeringen	-1.361	-501	-1.378
Totaal personele lasten	259.732	251.449	245.916

De totale personele lasten stijgen ten opzichte van 2017 met € 13,8 miljoen. De lasten eigen personeel stijgen hoofdzakelijk door een toename van het aantal fte, de stijging van de pensioenpremies en sociale lasten en de cao loonstijging in september 2018. De overige personele lasten stijgen met name door de dotatie aan de personele voorzieningen. In 2018 is een generatiepact ingevoerd. Deze voorziening was bij het opstellen van de begroting 2018 nog niet bekend. Daarnaast stijgt de dotatie personele voorzieningen ten opzichte van de begroting 2018 door individuele afspraken met personeelsleden die tot uiting komen in de voorziening sociaal beleid en een toename van het aantal deelnemers aan de regeling werktijdvermindering senioren. Daarnaast stijgen de kosten voor personeel niet in loondienst in lijn met de begroting 2018 ten opzichte van 2017 onder andere voor het realiseren van de investeringsagenda.

4.4 Overige lasten

(x € 1.000)	Werkelijk 2018	Begroting 2018	Werkelijk 2017
Administratie- en beheerslasten	13.917	16.428	12.490
Inventaris en apparatuur	2.219	2.265	1.933
Leer- en hulpmiddelen	13.092	12.448	12.135
Dotatie overige voorzieningen	1.400	-	-22
Overige	6.242	10.923	5.256
Totaal	36.870	42.064	31.792

De overige lasten zijn € 5,2 miljoen lager dan begroot en € 5,1 miljoen hoger dan werkelijk 2017. In 2018 is een voorziening gevormd voor lopende claims en geschillen, waaraan € 1,4 miljoen gedoteerd is. Deze voorziening was niet begroot. De categorie overige lasten stijgen met name door de toename van de doorsluiscapaciteit van € 1,3 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door een toename van het aantal studenten binnen de master Physician Assistant. De baten die hier tegenover staan worden verantwoord onder de overige overheidsbijdrage. Ten slotte zijn de overige lasten lager dan begroot door onderuitputting van beleidsgelden.

B11 OVERZICHT VERBONDEN PARTIJEN

Meerderheidsdeelneming

(x € 1.000)

Naam	Juridische vorm	Statutaire zetel	Code activiteiten	Eigen vermogen 31-12-18	Exploitatie saldo 2018	Omzet 2018	Verklaring Art. 2.403 BW	Consolidatie	Deelname percentage %
HAN Holding	BV	Arnhem	4	894	158	6.185	N	J	100
HAN Flex	BV	Arnhem	4	1.059	158	6.185	N	J	100

HAN Flex BV is een 100% dochteronderneming van HAN Holding BV.

Code activiteiten:

1. contractonderwijs;
2. contractonderzoek;
3. onroerende zaken;
4. overige.

B12 VASTSTELLING EN GOEDKEURING JAARREKENING

De jaarrekening is opgemaakt op 2 april 2019.

Goedkeuring jaarrekening 2018

De Raad van Toezicht heeft de jaarrekening goedgekeurd in zijn vergadering d.d. 7 mei 2019.

De heer mr. R.L.M. Hillebrand
voorzitter

De heer dr. A.G.J.M. Hanselaar
vicevoorzitter

Mevrouw dr. C.M. Hooymans
lid

Mevrouw drs. B.B. ter Huurne
lid

De heer drs. H.P.M.G. Steeghs
lid

Mevrouw prof. dr. ir. M.P.C. Weijnen
lid

De heer drs. R. Wenselaar
lid

Vaststelling jaarrekening 2018

Het College van Bestuur heeft de jaarrekening over 2018 na goedkeuring door de Raad van Toezicht vastgesteld d.d. 14 mei 2019.

De heer dr. C.P. Boele
voorzitter

Mevrouw Y.E.A.M. de Haan RE
lid

Mevrouw drs. B.M. Kievits
lid

C OVERIGE GEGEVENS

Resultaatbestemming

Ingevolge de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek wordt het resultaat van het verslagjaar verrekend met de reserves van de instelling.

C1 Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: het bestuur en de raad van toezicht van Stichting Hogeschool van Arnhem en Nijmegen

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2018

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2018 van Stichting Hogeschool van Arnhem en Nijmegen te Arnhem gecontroleerd.

Naar ons oordeel:

- geeft de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Hogeschool van Arnhem en Nijmegen op 31 december 2018 en van het resultaat over 2018 in overeenstemming met de Regeling jaarverslaggeving onderwijs;
- zijn de in deze jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties over 2018 in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand gekomen in overeenstemming met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, zoals opgenomen in paragraaf 2.3.1. Referentiekader van het Onderwijsaccountantsprotocol OCW 2018.

De jaarrekening bestaat uit:

- de geconsolideerde en enkelvoudige balans per 31 december 2018;
- de geconsolideerde en enkelvoudige staat van baten en lasten over 2018;
- de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden en het Onderwijsaccountantsprotocol OCW 2018 vallen.

Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening.

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Hogeschool van Arnhem en Nijmegen zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Materialiteit

Op basis van onze professionele oordeelsvorming hebben wij de materialiteit voor de getrouwheid van de jaarrekening als geheel bepaald op € 6.700.000. De materialiteit is gebaseerd op 2% van de totale baten. De materialiteit voor de financiële rechtmatigheid is bepaald op € 9.850.000, deze materialiteit is gebaseerd op 3% van de totale publieke middelen, zoals voorgeschreven in paragraaf 2.1.3. Materialiteitstabel van het Onderwijsaccountantsprotocol OCW 2018. In deze paragraaf van het Onderwijsaccountantsprotocol OCW 2018 zijn tevens voor diverse posten/onderwerpen een specifieke materialiteit en specifieke rapportagegrens opgenomen, die wij hebben toegepast.

Daarbij zijn voor de controle van de in de jaarrekening opgenomen WNT-informatie de materialiteitsvoorschriften gehanteerd zoals vastgelegd in het Controleprotocol WNT 2018. Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn.

Wij zijn met de raad van toezicht overeengekomen dat wij aan de raad tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven de € 335.000 rapporteren alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve of WNT-redenen relevant zijn.

Reikwijdte van de groepscontrole

Stichting Hogeschool van Arnhem en Nijmegen staat aan het hoofd van een groep van organisaties. De financiële informatie van deze groep is opgenomen in de geconsolideerde jaarrekening van Stichting Hogeschool van Arnhem en Nijmegen. De groepscontrole heeft zich volledig gericht op het significante onderdeel Stichting Hogeschool van Arnhem en Nijmegen. Dit onderdeel is significant op basis van de omvang van de activiteiten en de hieruit voortvloeiende financiële transacties. Bij dit onderdeel hebben wij zelf controlewerkzaamheden uitgevoerd. Wij hebben geen gebruik gemaakt van andere accountants bij de controle van de geconsolideerde jaarrekening van Stichting Hogeschool van Arnhem en Nijmegen.

Door bovengenoemde werkzaamheden bij (groeps)onderdelen, gecombineerd met aanvullende werkzaamheden op groepsniveau, hebben wij voldoende en geschikte controle-informatie met betrekking tot de financiële informatie van de groep verkregen om een oordeel te geven over de jaarrekening.

De kernpunten van onze controle

In de kernpunten van onze controle beschrijven wij zaken die naar ons professionele oordeel het meest belangrijk waren tijdens onze controle van de jaarrekening. De kernpunten hebben wij met de raad van toezicht gecommuniceerd, maar vormen geen volledige weergave van alles wat is besproken.

Wij hebben onze controlewerkzaamheden met betrekking tot deze kernpunten bepaald in het kader van de jaarrekeningcontrole als geheel. Onze bevindingen ten aanzien van de individuele kernpunten moeten in dat kader worden gezien en niet als afzonderlijke oordelen over deze kernpunten.

Kernpunten in de controle	De post materiële vaste activa is met € 167,4 miljoen, ofwel 64,3% van het balanstotaal ultimo 2018 een significante post. Waardering van materiële vaste activa vindt plaats tegen historische kostprijs onder aftrek van cumulatieve afschrijvingen. Door Stichting Hogeschool van Arnhem en Nijmegen wordt jaarlijks beoordeeld of er indicaties zijn voor duurzame waardeverminderingen die noodzaken tot het uitvoeren van een impairment test. Mede door de mate van subjectiviteit bij het onderkennen van indicaties voor duurzame waardeverminderingen en door het gebruik van schattingen bij een impairment test vormt de waardering van de materiële vaste activa een belangrijk aandachtspunt in onze controle. De toelichtingen op de materiële vaste activa zijn opgenomen op pagina 14 van de jaarrekening van Stichting Hogeschool van Arnhem en Nijmegen.
Onze controleaanpak	Wij hebben het verloopoverzicht van de materiële vaste activa aangesloten op de onderliggende administratie. Inzake investeringen hebben wij gegevensgerichte werkzaamheden uitgevoerd om de juistheid van de activering vast te stellen. Daarnaast hebben wij de gehanteerde grondslagen en toegepaste systematiek voor afschrijving gecontroleerd en hebben wij de afschrijvingen herrekend op basis van de toegepaste systematiek. Tevens hebben wij de verrichte desinvesteringen gegevensgericht gecontroleerd. Verder hebben wij onze controlewerkzaamheden onder meer gericht op de juiste en volledige inschatting van het bestaan van indicaties voor duurzame waardeverminderingen door het afstemmen van gehanteerde uitgangspunten met externe informatiebronnen.
Belangrijke observaties	Bij Stichting Hogeschool van Arnhem en Nijmegen zijn geen indicaties voor een duurzame waardevermindering geïdentificeerd die van materiële invloed zijn op de jaarrekening. Wij hebben vastgesteld dat de toelichting aan de relevante verslaggevingsstandaarden voldoet.

Kempunten in de controle	De voorzieningen bedragen gezamenlijk € 35,1 miljoen, ofwel 13,5% van het balanstotaal ultimo 2018 en zijn daarmee materiële posten in de jaarrekening. Bij het bepalen van de hoogte van de voorzieningen baseert het bestuur van Stichting Hogeschool van Arnhem en Nijmegen zich in belangrijke mate op schattingen en veronderstellingen. Het gebruik van schattingsposten en de toelichting in de jaarrekening op de gehanteerde uitgangspunten en veronderstellingen vormen belangrijke aandachtspunten in onze controle. De toelichtingen op de voorzieningen en gehanteerde uitgangspunten zijn opgenomen op pagina 19 en 20 van de jaarrekening van Stichting Hogeschool van Arnhem en Nijmegen.
Onze controleaanpak	De onderbouwing van gehanteerde uitgangspunten en veronderstellingen, inclusief gehanteerde disconteringsvoet, de aansluiting van brongegevens en het vaststellen van de betrouwbaarheid van brongegevens vormde onderdeel van onze werkzaamheden, alsmede de consistentie van de gehanteerde uitgangspunten en veronderstellingen in vergelijking tot voorgaande verslagperioden.
Belangrijke observaties	Wij stemmen in met de gehanteerde veronderstellingen en uitgangspunten. Wij hebben vastgesteld dat de toelichting aan de relevante verslaggevingsstandaarden voldoet.

Benoeming

Wij zijn door de raad van toezicht op 7 maart 2017 benoemd als accountant van Stichting Hogeschool van Arnhem en Nijmegen vanaf de controle van het boekjaar 2017 en zijn sinds dat boekjaar tot nu toe de externe accountant.

Geen controlewerkzaamheden verricht ten aanzien van de anticumulatiebepaling van artikel 1.6a WNT en artikel 5 lid 1(j) Uitvoeringsregeling WNT

In overeenstemming met het Controleprotocol WNT 2018 hebben wij geen controlewerkzaamheden verricht op gegevens in de WNT-verantwoording, of het ontbreken daarvan, op grond van de anticumulatiebepaling van artikel 1.6a WNT en artikel 5, lid 1 onderdeel j Uitvoeringsregeling WNT.

Dit betekent dat wij niet hebben gecontroleerd of er wel of geen sprake is van een normoverschrijding door een leidinggevende topfunctionaris vanwege eventuele dienstbetrekkingen als leidinggevende topfunctionaris bij andere WNT-plichtige instellingen alsmede of de in dit kader vereiste toelichting juist en volledig is.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- het bestuursverslag;
- de overige gegevens;
- bijlage D2 Gegevens over de rechtspersoon.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van de Regeling jaarverslaggeving onderwijs en paragraaf 2.2.2. Bestuursverslag van het Onderwijsaccountantsprotocol OCW 2018 is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in de Regeling jaarverslaggeving onderwijs, paragraaf 2.2.2. Bestuursverslag van het Onderwijsaccountantsprotocol OCW 2018 en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuursverslag en de overige gegevens in overeenstemming met de Regeling jaarverslaggeving onderwijs en de overige OCW wet- en regelgeving.

Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het bestuur en de raad van toezicht voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening, in overeenstemming met de Regeling jaarverslaggeving onderwijs. Het bestuur is ook verantwoordelijk voor het rechtmatig tot stand komen van de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties, in overeenstemming met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen.

In dit kader is het bestuur tevens verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening en de naleving van die relevante wet- en regelgeving mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de onderwijsinstelling in staat is om haar activiteiten in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemde verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om Stichting Hogeschool van Arnhem en Nijmegen te liquideren of de activiteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de onderwijsinstelling haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

De raad van toezicht is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de onderwijsinstelling.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen.

De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, het Onderwijsaccountantsprotocol OCW 2018, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, van het niet rechtmatig tot stand komen van baten en lasten alsmede de balansmutaties, die van materieel belang zijn het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de onderwijsinstelling;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving, de gebruikte financiële rechtmatigheidscriteria en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de onderwijsinstelling haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een instelling haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen;
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen en of de in deze jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand zijn gekomen.

Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel zijn wij verantwoordelijk voor de aansturing van, het toezicht op en de uitvoering van de groepscontrole. In dit kader hebben wij de aard en omvang bepaald van de uit te voeren werkzaamheden voor de groepsonderdelen.

Bepalend hierbij zijn de omvang en/of het risicoprofiel van de groepsonderdelen of de activiteiten.

Op grond hiervan hebben wij de groepsonderdelen geselecteerd waarbij een controle of beoordeling van de volledige financiële informatie of specifieke posten noodzakelijk was.

Wij communiceren met de raad van toezicht onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Wij bepalen de kernpunten van onze controle van de jaarrekening op basis van alle zaken die wij met de raad van toezicht hebben besproken. Wij beschrijven deze kernpunten in onze controleverklaring, tenzij dit is verboden door wet- of regelgeving of in buitengewoon zeldzame omstandigheden wanneer het niet vermelden in het belang van het maatschappelijk verkeer is.

Eindhoven, 16 mei 2019

Ernst & Young Accountants LLP

w.g. drs. H.E. Oostdijck RA

D BIJLAGEN

D2 Gegevens over de rechtspersoon

Naam en adres van de instelling:

Hogeschool van Arnhem en Nijmegen
Ruitenberglaan 31
6826 CC Arnhem

BRIN-nummer:

25 KB
Bevoegd gezag nummer:
72243

Telefoon/faxnummer:

T 026-36915 55
F 026-36915 15

Internetsite:

www.han.nl

Naam/telefoon/fax/e-mail contactpersoon:

Mevrouw S.V. Boelens T 06-55 29 12 00 F 026-369 15 11 suzanne.boelens@han.nl

Samenstelling Raad van Toezicht

Situatie per 31 december 2018

De heer mr. R.L.M. Hillebrand, voorzitter
De heer dr. A.G.J.M. Hanselaar, vicevoorzitter
Mevrouw dr. C.M. Hooymans, lid
Mevrouw drs. B.B. ter Huurne, lid
De heer drs. H.P.M.G. Steeghs, lid
Mevrouw prof. dr. Ir. M.P.C. Weijnen, lid
De heer drs. R. Wenselaar, lid

Samenstelling College van Bestuur

Situatie per 31 december 2018

De heer dr. C.P. Boele, voorzitter
Mevrouw Y.E.A.M. de Haan RE, lid
Mevrouw drs. B.M. Kievits, lid

